

Bříza trpasličí

Betula nana L.

Stupeň ohrožení: C2

POPIS

Bříza trpasličí je nízký keř s vystoupavými metlovitými větvemi, dosahující asi 0,8(1,2) m výšky, s kmínky do průměru 2 cm. Postranní, při půdním povrchu ležící větve snadno zakořeňují. Druh se tak vegetativně šíří do okolí a vytváří nízké, bochánkovité křoviny. Kořenový systém je hustý, povrchový s mnoha adventivními kořeny. Drobné okrouhlé střídavě postavené listy o průměru asi 1 cm jsou na okraji tupě vroubkované, na podzim se barví žlutě a červeně. Květy jsou sdružené v jehnědách odděleného pohlaví. Jehnědy přezimují v pupenech, samčí jsou přisedlé, samičí krátce stopkaté. Květní i plodní jehnědy jsou vzpřímené. Podpůrné šupiny má klínovité, trojklané, laloky přímé, postranní jsou kratší než střední. Plodem jsou drobné nažky s úzkým až nezřetelným lemem.

EKOLOGICKÉ NÁROKY

Krajně světlomilný druh vyžadující otevřené prostranství. Snese vodu trvale na půdním povrchu. Je schopen růst na hlubokých vrstvách čisté rašeliny. Obvykle roste na rašeliništích, rašelinných půdách kyselých, edafické kategorie kyselé, obohacené vodou, ekologické řadě R – rašelinné. Vystačí s velmi krátkou vegetační dobou. Vyrovná se s drsnými klimatickými podmínkami.

Je to dřevina obvykle chladných poloh, přesto se v ČR nachází zejména na jižních a jz. expozicích (53 %) a v rozpětí nadmořských výšek 750-1130 m, dle záznamů 1001 až 1100 m n. m., většina lokalit leží v 7.-8. lesním vegetačním stupni.

Bříza trpasličí se v ČR vyskytuje velmi zřídka, její výskyt byl zaznamenán ve 2 svazech 2 tříd fytocenologického systému, přičemž asi 90% záznamů pochází ze třídy *Oxycocco-Sphagnetea*, ze svazu *Sphagnion medii*, především z asociace *Eriophoro vaginati-Sphagnetum recurvi*, ze které je nejvíce záznamů. Pouze 1 záznam je ze společenstev třídy *Scheuchzerio-Caricetea Fuscae*, svazu *Caricion fuscae*. Druh byl zaznamenán v nelesních společenstvech.

ROZŠÍŘENÍ

Cirkumpolární druh, rozšířený v tundrách Eurasie i Severní Ameriky. Roste také v Grónsku, na Islandě a na mnoha jiných menších subarktických ostrovech. Na jih posunuté, izolované lokality zasahují až do střední Evropy (Alpy a některá hercynská pohoří). Na severu roste s mnoha jinými drobnými křovinami, zejména s vrbami a keříky z čeledi vřesovcovitých. Na střeoevropských lokalitách je to jedna z mála dřevin schopných růst s klečí na rašeliništích. Je to druh rašelinné tundry, horských vrchovišť, rašelinných luk. Je to druh rašelinné tundry, horských vrchovišť, rašelinných luk. U nás je to jedna z nejvzácnějších dřevin, rozšířená hojněji jen v horském oreofytiku, na vrchovištích Šumavy – okres 88 (např. Horská Kvilda, Knížecí Pláně) a Krušných hor, okres 85, (Boží Dar, Hora Sv. Šebestiána). Jiné, dříve udávané lokality na našem území, nebyly již dlouho potvrzeny (Český Les, Jizerské a Orlické hory, Hejšovina).

PŘÍČINY OHROŽENÍ

Bříza trpasličí je jako glaciální reliktní na území ČR zákonem chráněná, je zařazená do kategorie silně ohrožený druh. Vyskytuje se přirozeně v menších a roztroušených, vzájemně izolovaných populacích, je tudíž citlivější k jakémukoliv ohrožení. Mezi hlavní příčiny snižování početnosti a mizení populací patří zejména vysoušení rašelinišť, meliorace rašelinných luk aj. Také dlouhodobě praktikovaný bezzásahový režim v ZCHÚ snižuje konkurenceschopnost vůči kleči aj. – zapojování porostů. Je vázána na specifická stanoviště, špatně se generativně rozmnožuje, vegetativní rozmnožování je pro udržení nedostatečné – absence zmlazení, okus zvěří. Návrh zařadit do C1 – kriticky ohrožený druh.

SEZNAM LITERATURY

MORAVEC J., 1988. *Přehled vyšších vegetačních jednotek*. In: Květena ČSR 1. HEJNÝ S., SLAVÍK B. (eds.). Academia, Praha, pp. 52–64.

RASMUSSEN K. K., KOLLMANN J., 2007. *Genetic diversity, spatial patterns, and growth of root sprouts in a temperate tree at the northern distribution limit*. *Écoscience*, 14 (2): 250–258.

SKALICKÝ V., 1998. *Fytogeografické členění ČSR*. In: Květena ČSR, 1. HEJNÝ S., SLAVÍK B. (eds.). Academia, Praha, pp. 103–121.

ÚRADNÍČEK L., MADĚRA P., TICHÁ S., KOBLÍŽEK J., 2010. *Woody plants of the Czech Republic*. Lesnická práce, Kostelec nad Černými lesy, pp. 368.

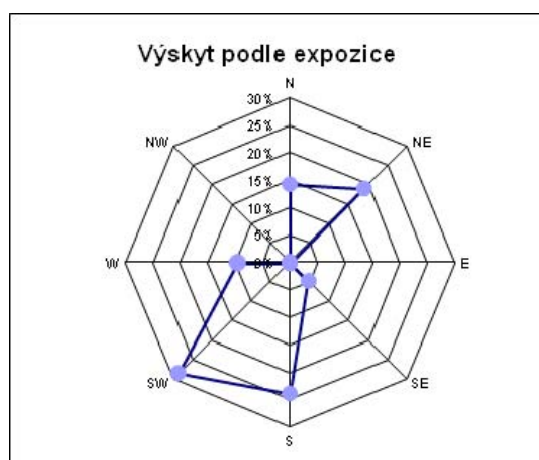
KŘÍŽ Z., 1990. *Betulaceae*. In: Květena České republiky, vol. 2, HEJNÝ S., SLAVÍK B. (eds.), Academia, Praha

GRULICH V., 2012. *Red List of vascular plants of the Czech Republic, 3rd edition*. *Preslia* 84: 631–645.

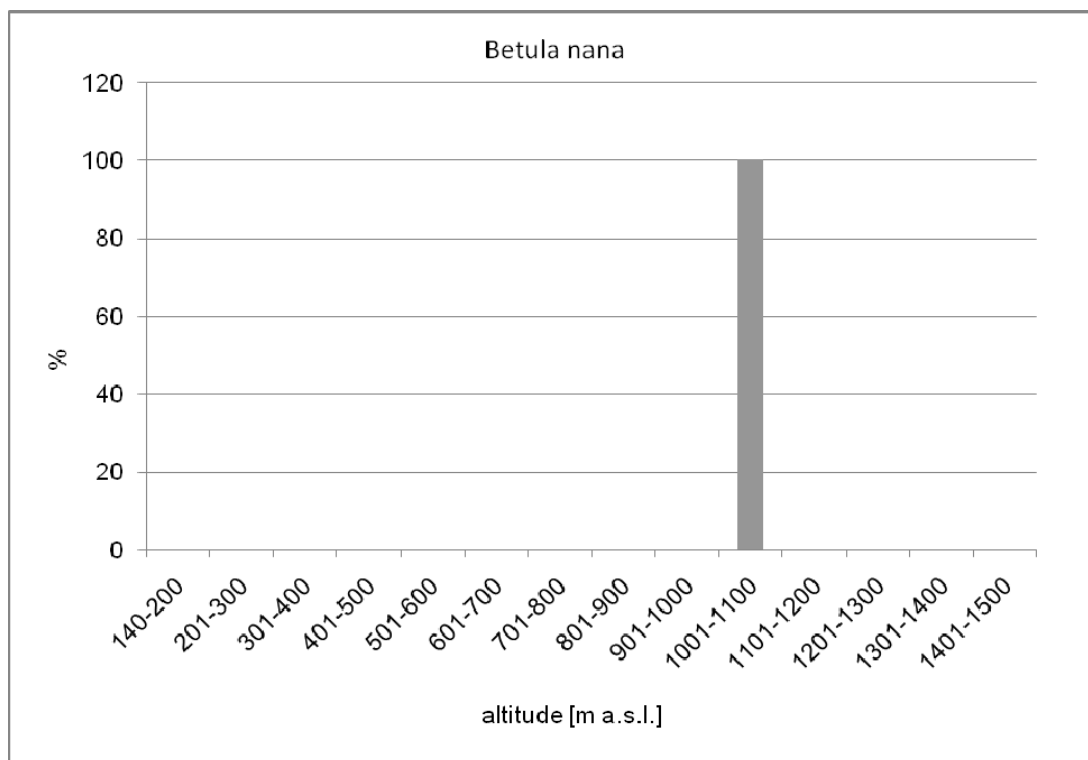
HOLUB J., 2000. *Černá listina vymizelých taxonů květeny České republiky a Slovenské republiky*. *Preslia* 72: 167–186.

HOLUB J. & PROCHÁZKA F., 2000. Red list of vascular plants of the Czech Republic - 2000. *Preslia* 72: 187–230.

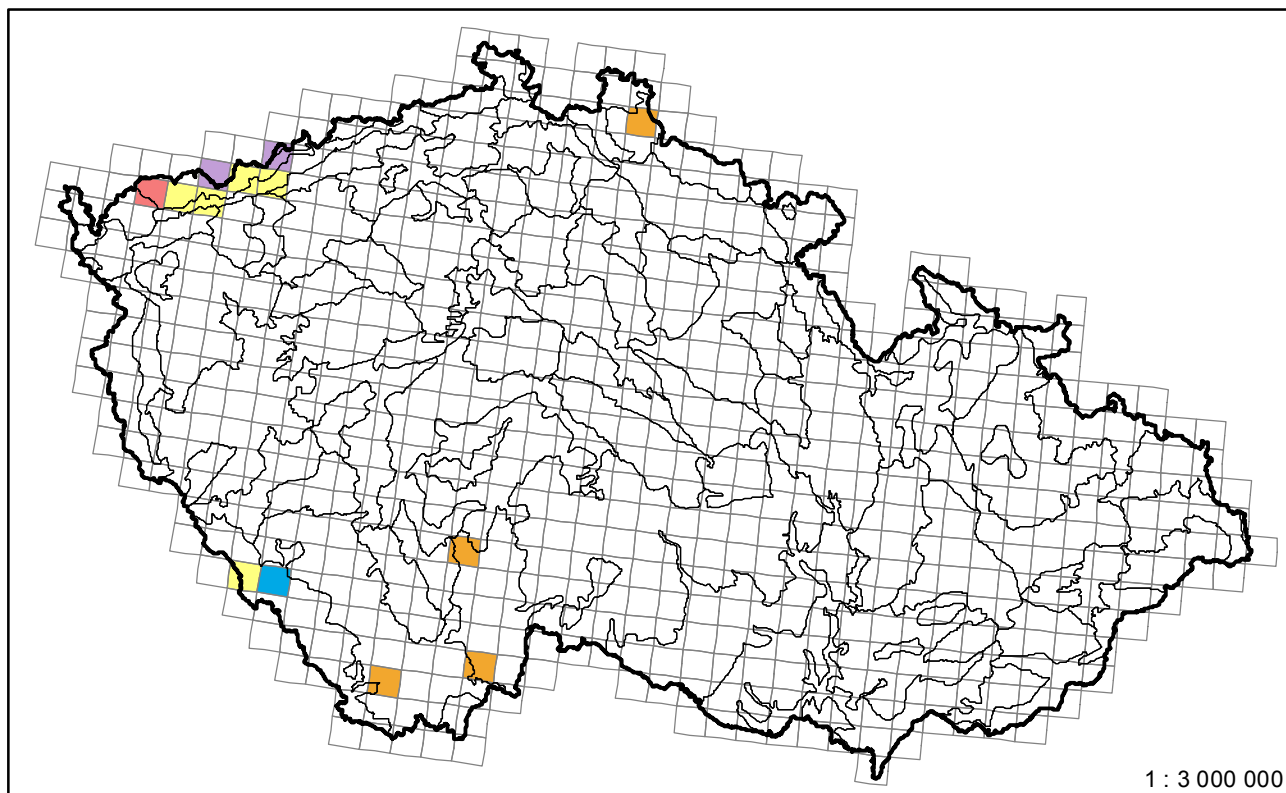
PROCHÁZKA F. (ed.), 2001. *Černý a červený seznam cévnatých rostlin České republiky (stav v roce 2000)*. *Příroda* 18: 1–166.

Výskyt podle nadmořské výšky

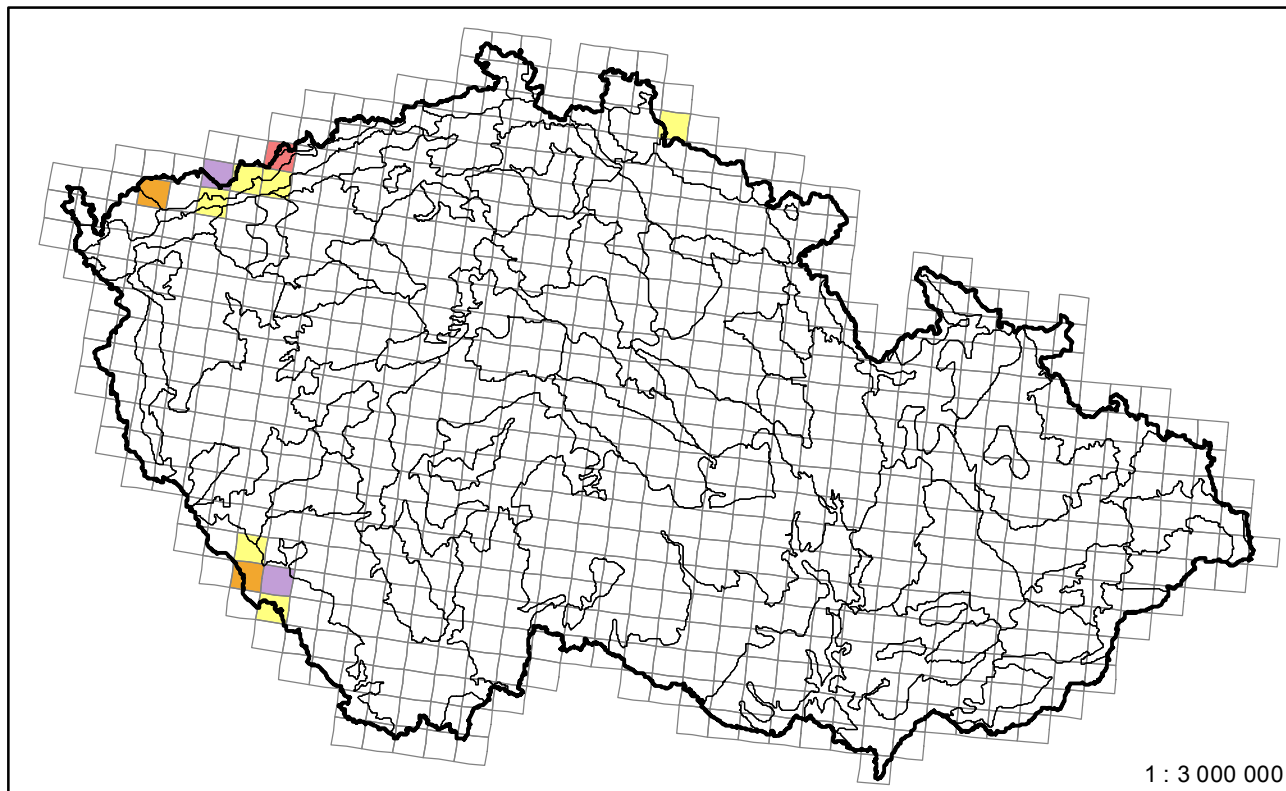

Výskyt do roku 2000

počet lokalit 1 2 3 6 10

Výskyt po roce 2001

počet lokalit 1 2 3 9